

heid noodig is. Toch is het wat anders te zeggen: de werkelijkheid is van a tot z causaal. In alle handelen is een stuk onredelijkheid even vanzelfsprekend als de redelijkheid.

De heer BRUMMELKAMP antwoordt hierop: Om te kunnen kiezen, moeten wij overleggen, wat ons zal worden geboden in de toekomst. Willen wij kiezen uit de buitenwereld en weten wij niet, op welke wijze de buitenwereld zal veranderen, dan is dit onmogelijk. Ik stel noodzakelijkerwijze den logischen ombouw der werkelijkheid voorop, omdat anders het kiezen onmogelijk wordt. Als ik wil handelen, moet de wereld berekenbaar zijn, dit kan alleen door logischen ombouw. Zooveel kennis van de buitenwereld is dus noodig, dat het logisch te verwerken wordt. Wij moeten altijd doen, alsof de buitenwereld causaal „bedingt” was.

Op de tweede vraag antwoordt hij: Wanneer er logisch verband is tusschen oorzaak en gevolg, dan is dit alleen mogelijk, als wij een identiteit van het werkelijk zijnde postuleeren. Er is een phenomenale werkelijkheid, waarin het identiek blijven niet aanwezig is. Deze phenomenale wereld wordt omgebouwd door het subject. Van een zuiver objectief object kan geen sprake zijn. Dat wij toch vasthouden aan een ombouw als causaal gegeven, doen wij aan de natuur aan, of dit in de natuur gegeven is, daarop moet hij het antwoord schuldig blijven.

De heer BOUMA wil een vraag stellen: hoe staat inleider tegenover de meening van Planck? Deze heeft gezegd: het causaliteitsbeginsel is een postulaat, een uitnoodiging om steeds verder naar oorzaken te zoeken; het kan dus ook niet juist of onjuist, alleen doelmatig of ondoelmatig zijn. Is de heer Brummelkamp het hiermee eens?

De heer BRUMMELKAMP gelooft, dat het een postulaat is, men ziet alleen een *na elkander* in de natuur, niet een door elkander. Wij doen het niet alleen uit utiliteit, maar omdat het voortspuit uit onze geestelijke structuur, die het gevoel heeft: „ex nihilo nihil”. Dit is eigen aan ons Westersch denken. Wij moeten dit postulaat aanvaarden.

De heer BOUMA: Als ik met mijn causaliteitsbeginsel bepaalde inter atomaire gebeurtenissen niet begrijp, moet mij dit dan volgens uw opvatting schokken?

De heer BRUMMELKAMP: Als U het kunt brengen in een bepaald formule, is dit toch anders dan dat wij er ons mede tevreden stellen: het onbepaalbaar en het niet bepaald zijn is verschillend. De dingen zijn bepaald, niet steeds bepaalbaar. In de medische wetenschap geldt ten dezen opzichte hetzelfde als in de psysica. Wij kunnen ons niet losmaken van de gedachte, dat alles causaal bedingt is.

De heer WOLVEKAMP wil 3 vragen stellen: